

Signaleringen

Kernbegrippen

Belanghebbende en verdedigingsbeginsel

(ABRvS 13 maart 2013, zaaknummer 201107207/1/A2)

De rechtbank heeft het tegen de besluiten van 21 juli 2009 gerichte beroep van de vereniging niet-ontvankelijk verklaard, omdat de vereniging niet als belanghebbende als bedoeld in artikel 1:2 Awb kan worden aangemerkt. De vereniging betoogt terecht dat de rechtbank rauwelijks heeft geoordeeld dat de vereniging niet als belanghebbende kan worden aangemerkt. Tijdens de behandeling van het beroep heeft de rechtbank noch schriftelijk, noch ter zitting de hoedanigheid van de vereniging als belanghebbende aan de orde gesteld. De vereniging heeft daardoor niet haar standpunt over de niet-ontvankelijkheid kunnen geven terwijl zij daarop niet bedacht hoefde te zijn. De Afdeling overweegt, onder verwijzing naar de uitspraak van 21 februari 2007, zaaknummer 200604241/1, dat de rechtbank daarmee heeft gehandeld in strijd met het verdedigingsbeginsel, en dat de aangevallen uitspraak reeds om die reden niet in stand kan blijven. Het hoger beroep is gegrond. De aangevallen uitspraak, zaaknummer 09/797, dient te worden vernietigd. Doende hetgeen de rechtbank zou behoren te doen, zal de Afdeling de ontvankelijkheid van de vereniging beoordelen. De vereniging heeft in haar hoger beroepschrift haar standpunt dienaangaande gegeven en is voorts ter zitting in de gelegenheid gesteld dit standpunt toe te lichten. De vereniging betoogt dat de rechtbank heeft miskend dat haar statutaire doelstelling de bescherming van orgelkas I omvat en dat zij daarom als belanghebbende in de zin van artikel 1:2 Awb moet worden aangemerkt. Zij beroept zich daarbij op de artikelen 18 van de Universele verklaring van de rechten van de mens (UVRM) en 9 van het Verdrag tot

bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (zie onder meer de uitspraak van 15 februari 2012, zaaknummer 201104545/1/T1/A3) is voor de vraag of een rechtspersoon belanghebbende is als bedoeld in artikel 1:2, eerste en derde lid, van de Awb, bepalend of de rechtspersoon krachtens zijn statutaire doelstelling en blijkens zijn feitelijke werkzaamheden een rechtstreeks bij het bestreden besluit betrokken algemeen of collectief belang in het bijzonder behartigt. Artikel 2, eerste lid, van de statuten van de vereniging luidt als volgt: "De vereniging stelt zich ten doel: a. het vrijzinnig godsdienstig beginsel, zoals dat met name wordt verkondigd en nagestreefd door de Vereniging van Vrijzinnige Hervormden in Nederland, in het algemeen en in de Hervormde Gemeente van Middelburg in het bijzonder, te handhaven en te versterken; b. het binnen die gemeente bevorderen van kerkelijk leven in vrijzinnige geest."

Gelet op de aldus omschreven belangen die zij blijkens haar statuten behartigt, wordt de vereniging niet rechtstreeks door de bestreden besluiten in haar belang getroffen. Niet valt immers in te zien hoe de vereniging door het verwijderen van orgelkas I en het plaatsen van orgelkas II wordt belemmerd in het handhaven en versterken van het vrijzinnig godsdienstig beginsel en het bevorderen van kerkelijk leven in vrijzinnige geest. De besluiten leiden er derhalve niet toe dat de vereniging en haar leden worden belemmerd in het belijden van hun godsdienst, in het bijzonder in vorm van de eredienst en de praktische toepassing van hun godsdienst. Derhalve kan het beroep op de vrijheid van godsdienst, zoals neergelegd in artikel 18 UVRM – dat overigens niet aan te merken is als een bepaling van een verdrag of besluit als bedoeld in de artikelen 93 en 94 Grondwet – en zoals gewaarborgd in artikel 9 EVRM, niet slagen.

Noot van de redacteur (RBo)

Een discussie over de vraag of een partij ook daadwerkelijk belanghebbende is, is wekelijks in de rechtspraak aan de orde. Zo ook in deze uitspraak. Meer interessant in deze uitspraak is wat mij betreft het feit dat de rechtbank gehandeld heeft in strijd met het verdedigingsbeginsel. Het verdedigingsbeginsel is een beginsel van een behoorlijke rechtspleging. Vaak komt het verdedigingsbeginsel terug onder de noemer van de 'goede procesorde'. De Waard schreef dat in dat verband onderscheid gemaakt kan worden tussen een behoorlijk verloop van het proces, namelijk respect voor de beginselen van behoorlijke rechtspleging, en een ordelijke procesorde, met vooral aandacht voor voortvarendheid en betrouwbaarheid (B.W.N. de Waard, 'De goede procesorde', in «JBplus» 2001, p. 149). Vervolgens kunnen uit het verdedigingsbeginsel weer verschillende deeleisen worden afgeleid. Eén van die deeleisen is dat de rechter zijn oordeel enkel mag baseren op feiten en (rechts)gronden die tijdens de procedure ter discussie hebben gestaan (zie de annotatie in «JB» 2007/74 bij ABRvS 21 februari 2007, LJN AZ9015). In deze uitspraak was dat beginsel geschonden nu de rechtbank de vereniging niet-ontvankelijk heeft verklaard omdat de vereniging geen belanghebbende zou zijn, terwijl de hoedanigheid van de vereniging als belanghebbende tijdens de behandeling van het beroep niet aan de orde is gekomen. De vereniging werd dus feitelijk pas in de schriftelijke uitspraak voor het eerst op de hoogte gesteld van het feit dat zij geen belanghebbende is en dus niet-ontvankelijk is. De vereniging heeft ook geen verweer kunnen voeren tegen dit standpunt. De vereniging behoefde ook niet te verwachten dat zij niet-ontvankelijk zou worden verklaard aangezien dat punt helemaal niet aan orde was gesteld. De rechtbank had de hoedanigheid van de vereniging als belanghebbende tenminste in de beroepsprocedure aan de kaak moeten stellen zodat de vereniging daaromtrent een

standpunt kon innemen. Interessant is de vraag hoe deze zaak zich verhoudt tot artikel 8:69 Awb. Voorschriften over de bevoegdheid van de bestuursrechter en de ontvankelijkheid van het beroep (en het bezwaar) zijn vanwege hun zwaarwegende karakter van openbare orde. Dit laatste betekent dat de bestuursrechter daaraan in het kader van artikel 8:69 lid 1 Awb ambtshalve zal toetsen, dus ook als door geen van partijen daarop beroep is gedaan. Het feit dat de rechtbank de vereniging dus niet-ontvankelijk verklaart, zonder dat de hoedanigheid van de vereniging als belanghebbende door partijen ter discussie is gesteld, betekent dus niet dat de rechtbank de vereniging niet alsnog niet-ontvankelijk zou mogen verklaren. De rechtbank mag de partijen daarmee echter niet 'overvallen'. En dat is wat er in deze casus wel is gebeurd.